

Da sønderjyderne fik nye penge

Den 1. april 1854 blev rigsmønt indført som ny officiel møntfod i det danske monarki og dermed også i Sønderjylland. Reformen afspejlede en verdensomspændende tendens til at udskifte eksisterende uensartede pengesystemer med stærke og homogene, nationale valutaenheder. I det dansk-tyske grænseland fik overgangen imidlertid en særlig karakter på grund af de politiske og nationale stridigheder. Ph.d. adjunkt ved DPU, Aarhus Universitet, Thomas Clausen, beretter om dengang, sønderjyderne fik nye penge.

1800-TALLET var i pengepolitisk henseende en brydningstid - globalt og i Sønderjylland. I løbet af dette århundrede blev der i en række stater verden over etableret, hvad den canadiske pengehistoriker Eric Helleiner har kaldt "territoriale valutaenheder".) Disse nye, territorielt afgrænsede, homogene og standardiserede pengesystemer - i hovedtræk svarende til nutidens nationale valutaenheder - afløste tidligere tiders brogede pengecirkulationer. Opkomsten af et moderne pengevæsen var betinget af nationalstaternes centralisering af magtudøvelsen samt den teknologiske udvikling, der muliggjorde massefremstilling af identisk prægede mønter og sedler. Den danske rigsmøntreform i 1854 er et eksempel på indførelsen af en sådan territorial valutaenhed. Artiklen ser nærmere på baggrunden for rigsmøntens tilblivelse og på hvilken virkning, reformen fik i Sønderjylland.

Pengene i Sønderjylland

Brugen af penge i samfundslivet var ikke et nyt fænomen i Sønderjylland omkring 1800-tallets midte. Tværtimod havde sønderjyderne i århundreder fra tid til anden betjent sig af mønter eller lignende typer af betalingsmidler, når der skulle afsluttes handler eller betales skatter.²¹ Landområdets særlige position som bro mellem to nationaliteter betød endvidere, at der både brugtes tyske og danske penge i den daglige handel.

Medlemsblad for:
**Numismatisk Forening
for Nord- og Sydslesvig**

Redaktion/ Kommission:

Jens Madsen
Jørgensby 14
6310 Broager
jensmadsen@moneta.dk
Tlf.: 74 44 95 63

Gengivelse af artikler kun
efter indhentet tilladelse
og med kildeangivelse.

Formand:

Henning Kjær
Kærmindevej 17
6400 Sønderborg.
Tlf.: 74 43 34 82
Fakjaer@mail.tele.dk

Brevbud:

Ved brevbud betales 3% i
salær og evt. porto.

Faste brevbud skal være
fremme dagen før auktionen.

Modtages af
H. C. Deelee
Genser Bygade 29
6230 Røde Kro
Telefon 74 66 49 50
hansdeele@bbsyd.dk

Oplag: ca. 100 stk.

Foreningens vedtægter kan
altid rekvireres hos
formanden.

www.nfns.dk

Tryk: Langenberg
Sønderborg

På landet foregik en stor del af udvekslingen af varer og tjenesteydelser traditionelt som byttehandler. En egentlig pengeøkonomi fandtes hovedsageligt i byerne. Den spirende industrialisering i Sønderjylland fra omkring 1830'erne og landbrugets fremdrift udvidede dog efterhånden pengeøkonomiens virkekreds til også at omfatte de mere perifere egne af landsdelen. I takt med øget specialisering og arbejdsdeling blev penge som transaktionsmiddel en stadig mere integreret del af den sønderjyske økonomi.

Førmoderne pengesystemer

Ser man bort fra regionale variationer kloden over, var der særlig tre karakteristika ved de nationale pengesystemer før indførelsen af territoriale valutaenheder. For det første var det almindeligt forekommende, at der cirkulerede en række forskellige mønt-sorter parallelt med hinanden inden for de enkelte statsdannelsers grænser. Ofte fandtes der ganske vist en eller flere nationale valutaenheder, der blev betragtet som det pågældende riges officielle møntfod, men i den daglige handel florerede typisk et virvar af andre mønttyper. Det gjaldt også i Sønderjylland, hvor et udvalg af danske og tyske småmønter som nævnt fandt anvendelse, og hvor navnlig ældre mønter af typen courant var udbredt.

Fortsættes i næste blad.

Artiklen blev første gang bragt i Sønderjysk Månedsskrift 8 2016 for Historisk Samfund for Sønderjylland.

Medlemssalg nr. 481
tirsdag den 14. april 2020

Nr	Medl		Kons	Opr. Pris	
		Sedler			
1	38	DK 10 kroneseddel C3722C 1972 Si. 133	1++	20	
2	38	DK 10 kroneseddel A0723E 1972 Si. 139	0	25	
3	38	DK 10 kroneseddel B8782D 1978 Si. 139	0	20	
4	38	DK 20 kroneseddel A0791D 1979 Si. 140	0	35	
5	38	DK Avnbøl 50 pf. Si. 8A	0	85	
6	38	DK Avnbøl 50 pf. Si. 9A	0	25	
7	38	DK Gramby 2 mark Æ Si. 35	0	15	
8	38	DK Tønder 50 pf. Si. 105A	0	20	
9	38	DK Tønder 1 mark Si. 107A	0	20	
10	83	UK Jersey 1 pound HD209264 Pick32	1	10	
11	41	D Krempe 5 DN742.1	01-0	25	
12	41	D Eckernförde 25, 50 pf, 1 m DN 307.1.2	01-0	15	
13	41	D Hamburg 50 pf, 1 m, 2 m DN519.1	0	30	
14	41	D Keitum 50 pf, 1 m, 2 m DN684.1	0	25	
15	41	D Kampen auf Sylt 50 pf, 1, 2 m DN674.1	0	30	
16	41	DK Augustenborg 1 kr Si7	0	40	
17	41	DK 5 kr 1942	0	135	
18	41	DK 10 kr 1943	01	65	
19	41	DK Satrup 1 mark Si84A	0	40	
20	41	DK Dybbøl 25 øre Si27 gulligt glat papir	0	15	
21	56	DK Broager 10 pf Si 18	0	hb	
22	56	DK Løgumkloster 25 pf Si64	0	hb	
23	56	DK Rødding 50 pf Si75	0	hb	
24	56	DK Sønderborg 10 pf Si92A 3 Und.sk	0	hb	
25	56	DK Sønderborg 10 pf Si95	0	hb	
26	56	DK Sønderborg 10 pf Si95	0	hb	
27	56	DK Sønderborg 10 pf Si95	0	hb	
28	56	DK Sønderborg 50 pf Si96A	0	hb	
29	56	DK Sønderborg 3 x 50 pf Si 96B	0	hb	
30	56	DK Sønderborg 4 x 50 pf Si 96B	0	hb	
31	56	DK Sønderborg 4 x 50 pf Si97 lukket P	0	hb	
32	56	DK Sønderborg 4 x 50 pf Si97 åbent P	0	hb	
33	56	DK Sønderborg 4 x 50 pf Si97 åbent P	0	hb	

34	56	DK Sønderborg 4 x 50 pf Si97 åbent P	0	hb	
35	56	DK Tønder 20 pf Si103	0	hb	
36	56	DK Tønder 20 pf Si103	0	hb	
37	56	DK Tønder 25 pf Si104	0	hb	
38	56	DK Tønder 1 mark Si107A	0	hb	
39	56	DK Tønder 5 mark Si 109	0	hb	
		Mønter			
40	56	D 5 mark 1877 Württemberg guld 2.0 g	1+	1500	
41	56	England 1 Sovereign 1963 guld 8,0 g	01	2000	
42	56	England 1 Sovereign 1966 guld 8,1 g	01	2000	
43	56	Schweitz 20 franc 1967 guld 6,5 g	01	1600	
44	56	USA 1 dollar guld 1856 1,7 g	1+	1500	
45	56	USA 1 dollar guld 1856 1,7 g	1+	1500	
46	56	DK pose med mønter mest zink og kobber ca 1,5 kg	lot	hb	
47	56	DK 1 kr 1892	01	200	
48	56	DK 2 kr 1892 jub lodde spor	1+	hb	
49	56	DK 2 kr 1958 jub	1+	hb	
50	56	DK 5 kr 1960 jub	01	hb	
51	56	D 5 mark 1937F	1	hb	
52	56	USA ½ \$ 1964	1+	hb	
53	56	England 1 pence 1911	1-	hb	
54	56	Norge 1 kr 1912	1	75	
55	56	Sverige pose med 16 mønter, 2 kr 1910 SM 4B	lot,1	hb	
56	38	DK Kgl. Møntsæt 2004	0	65	
57	38	DK Kgl. Møntsæt 2005	0	65	
58	38	DK Emblem Kronprinz Frederik 3/6 1843	1++	25	
59	38	DK ½ skilling 1771	1-1+	50	
60	38	DK 1 skilling 1771 Altona	1-1+	50	
61	38	DK 1 øre 1874	1-1+	60	
62	38	DK 5 øre 1898	1	65	
63	38	DK 10 øre 1912	01	45	
64	38	DK 10 øre 1915	01	45	
65	38	DK 1 krone 1935	1+	150	

66	38	Grønland 50 øre 1926	1+	30	
67	38	D ½ mark 1915G	1++	20	
68	38	D 50 Deutsches Reich 1928A	1+	20	
69	38	D 50 Deutsches Reich 1935A	1+	20	
70	38	D 50 Deutsches Reich 1937A	1+	20	
71	38	D 50 Deutsches Reich 1941A	1+	20	
72	38	D 50 Deutsches Reich 1941F	1+	20	
73	38	D 50 Deutsches Reich 1943J	1+	20	
74	83	DK 1 sk 1856	1	10	
75	83	DK 2 øre 1894	1	50	
76	83	DK 5 øre 1941,42,44,44	lot	20	
77	83	Holland 6 x 1 cent, 4 x 5 cent, 12 x 10 cent, 6 x 15 cent	lot	12	
78	83	Sverige 5 øre 1881	1	30	
79	83	Sverige 5 øre 1925, 36, 37, 40, 50	lot	15	
80	84	Rusland OL møntsæt 4 x 5 rubel 1980 (KM179,180,181,182) 16 g 90% sølv, 3 x 10 rubel 1980 (KM183,184,185) 33 g 90% sølv i org æske	Unc	1000	
81	84	D 5 mark 1977G jub J421 Heinrich von Kleist	0	20	
82	144	Finland 500 mark 1952 jub	01-0	350	
83	144	Letland 1 lats 1924	1++	40	
84	144	D ½ mark 1914J	0	125	
85	144	DK 2 øre 1892	1	250	
86	144	DK 5 øre 1894	1+	150	
87	144	DK 5 øre 1902 lille ks	1+	90	
88	144	DK 5 øre 1906 lille ks	1+	125	
89	144	DK 25 øre 1913	1++	60	
90	144	DK 2 kr 1899	01-0	1250	
91	144	DK Erik Menved 1286-1319 MB348	1+	400	
92	144	DK Erik Menved 1286-1319 MB402 kant mangel	1+	250	
93	144	DK C3 1 sk 1536 G109 Si2	1	350	
94	144	DK 1 sk 1680 H75A	1	150	
95	144	DK 2 sk 1664 H132C	1	150	
96	144	DK 2 sk 1654 H130B kraftig renset	1+	75	

97	144	DK 2 sk 1649 H124 Si14.1	1	125	
98	144	DK 2 sk 1667 H140C Si23.6	1(+)	175	
99	144	DK 24 sk 1731 H6B reparation af hul	1	350	
100	144	DK 4 mark 1655 H95A lille skrab på rev	1+	2000	
101	144	DK 1 specie 1846 H3E	01	2100	
102	153	Island Rød sieg album med komplet mønter C10 1 øre – 2 kr 1926-1942	lot	200	
103	153	Island Rød sieg album med komplet mønter Republik 1, 5, 10, 25, 50 øre, 2 kr 1946-1974	lot	50	
104	153	Island Rød sieg album med komplet mønter Republik 1, 5, 10, 50 kr 1946-1978 excl 1 kr 1971, 1976	lot	50	
105	153	Island Rød sieg album med 2 x 50 kr 1968 jub	01	25	
106	153	Island 22 mønter republik 1 kr – 50 kr	lot	25	
107	153	D 1 pf 1874A, 1874B, 1874C, 1874E	1-1+	30	
108	153	D 1 pf 2x 1875A, 1875B, 2 x 1875C, 1875D, 1875J	1-1+	50	
109	153	Brun mønt album med 10 plast sider med diverse mønter	lot	100	
		Sedler			
110	153	D 15 notgeld	lot	hb	
111	153	D 13 notgeld	lot	hb	
112	153	10 plast sider med ca 27 diverse sedler	lot	hb	
113	153	10 plast sider med ca 30 diverse sedler	lot	hb	
114	153	8 plast sider med ca 27 diverse sedler	lot	hb	
115		D Ragnit ½ mark uå, 1 mark uå	1	20	
116		D Ragnit 1 mark uå, 2 mark uå	1	20	
117		D Ragnit 1 mark uå, 2 mark uå	1	20	
118		D 10 forsk inflation notgeld sedler	lot	30	
119		D Mengede 2? mark 08.08.14, 2 mark 11.08.14	1	20	
120		D 10 forsk notgeld	lot	30	
121		11 plastsider A4 til sedler	pæn	hb	
122		Østrig Salzburg 4 forsk notgeld	0	10	

123		Østrig 10 forsk notgeld	0	20	
124		Østrig 10 forsk notgeld	0	20	
125		Østrig 10 forsk notgeld lim på bagside	lot	10	

: se billede på www.nfns.dk

Hammerslagspris ved medlemssalg og auktion den 11. februar 2020

Nr.	Pris	Nr.	Pris	Nr.	Pris	Nr.	Pris	Nr.	Pris	Nr.	Pris
1		22	25	43		64	10	85	5	106	
2	20	23		44		65	10	86		107	
3	20	24	25	45	20	66	15	87	20	108	
4	20	25		46	72	67	200	88	10	109	
5	82	26	5	47	40	68	60	89		110	20
6		27	5	48	40	69	60	90		111	20
7	45	28	20	49	60	70	60	91		112	20
8	105	29	5	50	60	71	60	92		113	5
9	600	30	5	51	50	72		93	210	114	10
10	460	31	26	52	34	73		94	475	115	10
11	350	32	32	53	104	74		95	350	116	10
12	315	33	28	54	65	75	30	96	475	117	10
13	92	34	32	55	10	76	30	97	175	118	30
14	5	35	34	56	25	77	10	98		119	20
15	20	36	42	57	20	78	10	99		120	10
16	10	37	5	58		79	14	100		121	10
17	5	38		59		80	135	101		122	5
18	28	39		60		81		102	50	123	10
19		40		61		82	5	103		124	
20		41		62		83	50	104		125	
21		42		63	10	84	5	105		©	

Generalforsamling og auktion.

Numismatisk Forening afholder medlemsmøde med generalforsamling og auktion
tirsdag den 14. april 2020 kl. 19.30 i NygadeHuset i Aabenraa.

Dagsorden ifølge vedtægterne.

1. Valg af dirigent.
2. Beretning ved formanden.
3. Regnskab ved kassereren.
4. Fastsættelse af kontingent.
5. Valg til bestyrelsen: Efter tur afgår Jens Madsen, Hans Chr. Deeke, Henning Kjær, Dennis Pabst og Vakant.
6. Valg af revisor: efter tur afgår Erik Østergaard.
7. Orientering om auktionslisterne.
8. Indkomne forslag.
9. Eventuelt.

Foreningens regnskab uddeles på generalforsamlingen,
 eller kan rekvireres hos formanden.

P. b. v. Henning Kjær.